

stadigvæk en meget blandet ideologisk affære, som jeg nok ville nedprioritere i en sangbog af denne størrelse. Den sekteriske tendens, der anes i *Musoc-sangbogen* til fordel for de nye aktionerede mellemlag og de militante arbejdere er her erstattet af en folklorisme.

- hertil kommer en form for arbejderisme i forhold til "den politiske tradition", hvor kun enkelte sange er befriet for en romantisk, patetisk og heroisk svulstighed, som der ikke i dag er meget fremadrettet mobilisering i. Kun gamle DKP'ere, syndikalister og enkelte socialdemokrater kan stadig have et autentisk forhold til de sange. Hvad skal vi med dem? Man kan da kun have et kuriøst, ironisk forhold til gamle sovjet-chauvinistiske sange som "Røde matroser" og "Flyversangen". Og eksempelvis er den danske omskrivning fra 1932 af Brechts "Roter Wedding" til "Stormsang-en" helt stærk som historisk dokument - og melodien er fantastisk appelerende, men i stedet for "arbejder-diktatur" og "broderpagt med Sovjet" trænger vi til en aktuel gendigtning. Og det er jo osse noget en sangbogs-redaktion kan sætte i værk.

- en række udenlandske sange bringes i andre, men ikke bedre, oversættelser end *Musoc-sangbogens* (f.eks. "Juanita", "På vej"). Hvis redaktionen for *de røde synger* havde konsulteret denne sangbog ville den endvidere f.eks. have fundet at "Kampsang for RUC" er forfattet af undertegnede, samt fundet en del andre græsrodssange, bl.a. en række arbejder-kampsange, der ikke er skrevet af Jesper Jensen.

Jan Knus

Jan Knus er medlem af orkestret *musoc 7*, i dag *Hjerterknægt*, fra december 75. Fra nov. 78 osse medlem af det i udgangsintentionen mandepolitiske orkester *Jyske knejte*.

De røde synger. Red. af Anna-Lise Malmros, Morten Thing og Leif Varmark. Kbh. 1978. 301 s. Kr. 35,00.

Musoc. Socialistiske fællessange. Udgivet af Frontens fagtrykgruppe. Århus 1976.

MUSIKENS MAKT?

Johan Fornäs: "*Musikrörelsen - en motoffentlighet?*" Røda Bokförlaget, Göteborg 1979. 94 s.

Distribueres gennem Forlaget Kurasje. Kr. 35.-.

I Danmark eksisterer der en hel del myter om den progressive svenske "musikbevægelse". Især vel nok blandt socialistisk orienterede musikere og musikinteresserede. Det er heller ikke så mærkeligt. Myterne er skabt bl.a. af den kolossale succes, grupper som Hoolabandoola Band, NJA-gruppen/Fria Proteatern og Nynningen har haft såvel i hjemlandet Sverige som her i Danmark. Og de er blevet næret af kulturpolitiske manifestationer som "Mod-Grand Prix'et" i 1975 (jvf. filmen om samme), det kolossale "Teltprojekt" om den svenske arbejderklassens historie og de svenske musikteatergruppers Danmarksturneer (senest Nationalteatern med "Rockormen"). - Tilsyneladende har svenskerne bare haft alt det, vi har manglet i det musikalske venstremiljø herhjemme: Velfungerende alternative pladeselskaber og distributionselskaber, musikerorganisering, enighed om de store linier, eget blad ("Musikens Makt") - og måske først og fremmest bredde og slagkraft. Problemer i musikbevægelsen har vi ikke hørt så meget om ; det har stort set begrænset sig til et par artikler i "Musikens Makt"

Der er nu kommet en svensk bog (oprindeligt skrevet i 1977 som en universitetsopgave), som prøver at gøre op med myterne om den svenske musikbevægelse. Det gør den ved at forholde sig kritisk analyserende til dens historie - og ved at forsøge at sætte musikbevægelsen teoretisk på begreb. Forfatteren hedder Jonas Fornäs, og en af hans forudsætninger er en redaktørperiode på "Musikens Makt". "Musikrörelsen - en motoffentlighet" er en fin lille bog, og så selvom den kun tager fat på den umiddelbart synlige tiendedel af musikbevægelsens isbjerg.

Som bogens undertitel antyder, er JF's indfaldsvinkel til en forståelse af musikbevægelsen den såkaldte Offentlighedsteori (specielt som den er udviklet af de vesttyske sociologer Habermas og Negt & Kluge). Det er i vores øjne en meget frugtbar måde at betragte sagen på, fordi denne teori bl.a. handler om (meget groft sagt), hvordan "kulturlivet"s rammer og muligheder hænger sammen med samfundets generelle historiske udvikling. Denne indfalds-

vinkel gør det mao. muligt at få en klarere forståelse af, *hvad* det er for nogle mekanismer et alternativt - socialistisk - kulturarbejde må kæmpe med og forsøge at overvinde. JF har bygget bogen op sådan, at den første halvdel skitserer musikkens samfundsmæssige placering og funktion fra (ja hold fast!) tidernes morgen til i dag, mens anden halvdel af bogen handler om musikbevægelsen som et alternativ til den borgerlige (ungdoms)musikkultur fra 60'erne og fremefter.

Det kan lyde som en ordentlig mundfuld, og koncentrerede, til tider tunge, sager er det da også, specielt i bogens første halvdel. Man kan ikke sige, at afsnittet om "Musikken i den borgerlige offentlighed" rummer en egentlig teori. Der er snarere tale om et essay om musikkens skiftende samfundsmæssige 'væren' på et meget alment plan, og som sådan synes vi, det fungerer udmærket. - JF skriver selv i forordet, at bogen er skrevet ud fra synspunktet: "Heller almene ansatser til en social forklaring end slet ingen". Og det er et rimeligt standpunkt, fordi det - som JF også selv er inde på - er umuligt at analysere rækkevidden af "modkulturelle ansatser" som musikbevægelsen uden at vide noget om kulturområdets beskaffenhed i det borgerlige samfund. Man må vide ret præcist, hvad der kæmpes imod, hvori den borgerlige kulturs svagheder består, hvor farerne for at alternativerne genopsuges i det eksisterende kultursystem ligger osv. - Ellers løber modbevægelsen - og analysen - stensikkert ud i sandet. Det kender historien mange eksempler på.

Hovedpointen i JFs fremstilling af musikkens sociale udviklingshistorie er, at musikproduktionen i det borgerlige samfund ikke som tidligere er et integreret led i samfundslivet. Musikkulturen selvstændiggøres. At lave musik og at lytte til den bliver efterhånden to stærkt adskilte aktiviteter. Kollektiviteten på musikområdet forsvinder - og det foreløbige slutpunkt er den moderne bevidsthedsindustri arbejdsdelte gennemorganisering af kulturproduktionen ud fra en rent økonomisk interesse: Musikproduktion skal give kasse. JFs rids over denne udvikling er næsten udelukkende baseret på bestemmelser af musikproduktionens skiftende *former*: musikken som vare på markedet, den "frie komponist" uden kontraktlige forpligtelser, den moderne massekulturproduktion etc. For os at se er det en mangel, at JF kun i ringe grad beskæftiger sig med musikkens *indholdsside*. For kulturpolitisk er det vigtigt at vide ikke blot *hvordan* musikken bliver til, formidles til publikum og høres/forstås, men også *hvad* der bliver til, formidles og høres. På indholdssiden rummer den borgerlige mu-

sikkultur alt fra den sorteste reaktion til den mest radikale socialisme, og for at skitsere en socialistisk kulturpolitik (et dyrt ord!) er det nødvendigt med en grundigere drøftelse af netop sammenhængen mellem musikkens indhold/betydning og musikproduktionens form. (Ellers bliver det f.eks. vanskeligt at diskutere, hvilke konsekvenser det har, at et progressivt band indspiller plader for et multinationalt kapitalistisk foretagende). Men bortset fra denne indvending synes vi, afsnittet fungerer som et udmærket udgangspunkt for analysen af musikbevægelsen som "ansats til modoffentlighed", netop fordi det klargør nødvendigheden af en kulturproduktion uden for den borgerlige offentligheds rammer som led i en ændring af kulturbegrebet som helhed.

Afsnittet om den svenske musikbevægelse indledes med en forholdsvis grundig historisk og *indholdsanalytisk* redegørelse for "musikrørelsens" musikalske rødder: den afroamerikanske musiktradition. JF opstiller og forsøger at besvare spørgsmålene om, hvorfor netop *musik* og hvorfor netop den *afroamerikanske* musik har været identifikationsmiddel og redskab for ungdomsbevægelserne i USA og i Vesteuropa. JF fremstiller ikke dette simpelt eller entydigt. Tværtimod får han meget fint påvist de indbyggede modsætninger og dobbeltheder der har ligget og ligger i bevægelsernes brug og denne musiktradition. På den ene side musikkens oprindelige oprørske og alternative indhold og udtryk, på den anden side musikkens velegnethed som objekt og offer for kapitalistisk musikindustri, d.v.s. stadig truet af affunktionalisering, indholdstømning eller i værste fald ren kommercialisering. Hans konklusion på afsnittet bliver da også, at "Subkulturens musik støbes om i vareform, presses gennem den massive borgerlige offentlighed og omformes lidt efter lidt til en ufarlig ingrediens i denne offentlighed..."

Det er synd, at dette afsnit forbliver lidt frit i luften - svævende i forhold til resten af bogen. De gode ansatser til indholdsanalyse (som ville være et fint afsæt til en indholdsdiskussion af den aktuelle svenske musik) bliver nemlig ikke fulgt op. Stort set den eneste forsømmelse eller mangel, som JF ikke selv er opmærksom på.

I et underafsnit om 60'ernes ungdomsbevægelser er det lidt uklart om det er internationale eller svenske forhold, der gøres rede for. Dette skyldes sikkert, at bogen er skrevet ind i et indforstået sammenhæng (musikinstitutet i Göteborg, venstrefløjsmiljø i SV). Det samme problem gør sig gældende i underafsnittet om "den svenska musikrørelsens förutsättningar". Her forårsager indforståetheden, at

man som udenforstående må studse ved en sætning (som er en del af en årsagsforklaring) af typen: "I Sverige opstod imidlertid et hul i den borgerlige musikkultur...". Men indforståetheden giver dog allerflest problemer i forb.m. det korte historiske rids ("Musikrörelsen tar form"), hvor redegørelsen for sammenhængen mellem den svenske venstrefløjs fraktioner og den svenske musikbevægelse er uforståelig, hvis læseren ikke på forhånd har et kendskab til fraktionerne og deres forkortelser. Bortset fra dette er afsnittet udmærket som en kort indførelse i den svenske musikbevægelses historie, og via et fint noteapparat og en godt kommenteret litteraturliste giver det (ligesom resten af bogen) læseren lyst til og mulighed for en videre beskæftigelse med emnet.

Afsnittet om "Musikrörelsens svage punkter" er et centralt og vigtigt sted i bogen idet JF her kombinerer teori og empiri. Han sammenholder Negt/Kluges teorier/vilkår for proletarisk offentlighed med musikrörelsens faktiske historie. Og herved leder dette afsnit frem til nogle strategier for en "kulturrörelse" fremover.

Negt/Kluge angiver, skriver JF, 3 vilkår for at en proletarisk offentlighed eller en modoffentlighed som forform til proletarisk offentlighed skal kunne opstå:

- 1 - producentklassens kraft skal være den drivende kraft
- 2 - der skal være helhed og sammenhæng mellem produktion og samfund, "livssammenhæng"
- 3 - den borgerlige offentligheds indflydelse må ikke være dominerende under den proletariske offentligheds opkomst.

Musikrörelsen har, konstaterer JF "knappast" opfyldt disse vilkår og har derfor snarere været et kort experiment end en sammenhængende indledningsfase i en revolutionær udvikling.

Men udfra disse 3 vilkår behandler JF nogle af de problemer, der har begrænset musikrörelsen indadtil og udadtil.

Til pkt. 1 skriver JF (i "Musikrörelsen och produktionen") at et problem har været at musikbevægelsen fortrinsvis har rekrutteret folk fra det intellektuelle mellemlag og organiseret *deres* erfaringer. Denne klassemæssige begrænsning kan ses i forhold til produktet: hvem er det der kommer til arrangementerne, hvem køber plader osv. Men problemet er så, hvordan udtrykker og formidler man *andres* erfaringer? Kan man som kulturprofessionel "låne sin röst"?

Herunder har *genren* været et stridsspørgsmål indenfor musikbevægelsen: hvor den ene fløj (SKP-orienterede)

mener at spillemandsmusikken er den oprindelige og dermed arbejderklassens musik, at rockmusikken og især betonrocken er storstadsungdommens musikalske udtryk og dermed også musikalsk baggrund for en del af musikbevægelsens folk, hvorfor de herigennem kan udtrykke *fælles* erfaringer.

En anden problematik indenfor musikbevægelsen er forskellig holdning til musikbevægelsens egen produktionsproces. Indenfor gramfonproduktion og -distribution findes en belysende modsætning mellem SAM-distribution i Stockholm og det göteborgske Plattlangarna, som JF gir en grundig sammenligning og analyse af.

Hvor SAM ejes og styres af arbejderne - de ansatte, styres Plattlangarna indirekte af musikerne, og mens SAM distribuerer sine plader via få centrale distributører, har Plattlangarna udviklet et omfattende net af lokale (bl.a. i DK). Arbejdermagt overfor producentmagt.

Her mener JF, at hovedproblemet er: "Sammenhæng mellem modoffentlighedens forskellige dele: hvordan opnås en politisk helhed af musikere og publikum."

I forhold til pkt. 2 mener JF (i "Musikrörelsen och helheten") at musikbevægelsen har været indskrænket ved kun at definere sig gennem musik som kulturform. Men denne kulturafrænsning debatteres også indenfor bevægelsen. Og som JF senere omtaler kan (og bør) man i de reelle manifestationer se, at bevægelsen *er* på vej mod en bredere *kulturrörelse*, bl.a. med Teltprojektet.

Men et sidste vigtigt punkt (3) er musikbevægelsens forhold til den borgerlige offentlighed (i "Den omgivende borgerliga offentlighetens tryk")

Musikbevægelsen har fra starten lagt vægt på "spil selv" forsøg, hvor man som *amatør* skaber sin egen musik for ikke at være passivt konsumerende - og her er der så, siger JF en fare for at man isolerer sig (lejrmentalitet), - så har der på den anden side også været behov for en vis *professionalisering* for at nå ud over sin egen kreds; for at kunne konkurrere med den borgerlige musik. Men her skal man ifgl. JF i en konkurrence med den borgerlige offentlighed passe på ikke at overtage de borgerlige offentlighedsformer med fare for specialisering - varefetisering og dermed omfunktionering af musikken.

JF har således opkastet en masse problemfelter og mener da heller ikke entydigt at kunne besvare bogens titel, og det er forståeligt, at han ikke gør det. Men en væsentlig grund til, at dette ikke kan lade sig gøre, mener vi, er at JF har en tendens til at presse musikbevægelsens manglende entydige praxis og ideologi ind i Negt/Kluges offentlighedsteorier, og

især at han undlader hele den indholdsmæssige side af musikprodukterne.

Han afslutter med endnu en gang at konstatere, at bl.a. og især Teltprojektet har vist klare tegn på, at musikbevægelsen udvider sine grænser. Et projekt hvor en række musik- og teatergrupper, amatører og professionelle producerede og arrangerede en toumerende gigantforestilling om "den svenske arbejderbevægelses historie". Et projekt hvor progressive og professionelle kulturarbejdere og venstreaktivister oprettede lokalkomiteer spredt over hele Sverige og i dette prøvede nye arbejdsformer med lokale aktivister.

Herefter er det svært at tale om en *musik*bevægelse, det er snarere starten på en bred progressiv *kultur*bevægelse.

JF slutter af med at betone vigtigheden af nærmere at studere Teltprojektets resultater, og det gir vi ham fuldkommen ret i.

Er der noget samarbejde *nu* mellem de forskellige musik-og teatergrupper?

Er der blevet større sammenhæng mellem kultur og politik?

Fungerer lokalkomiteerne i dag, eller har det været spildt arbejde?

Bogen er forsynet med et efterord, skrevet i 1979. Umiddelbart forventer man *her* at få en aktuel konkret status, som bl.a. kunne besvare spørgsmålene ovenfor. Men det får man ikke. Også i efterordet slår den ualmindeligt skæve vægtning mellem teoretisk og empirisk (analytisk) stof igennem. Efterordet er stort set en genoptagelse og en videreudvikling af den offentlighed- og strategiskussion, som resten af bogen er koncentreret om, så man savner altså igen nogle indholdsmæssige og konkrete opfølgninger af de mange gode problemfelter, som bogen i øvrigt lægger frem.

Til sidst skal det nævnes, at netop bogens åbne karakter, de mange forskningsemner, der udstikkes, gør den til en meget fin indgang til emnet (den svenske musikbevægelse). Ikke mindst for to af os som musikstuderende, der lige er startet på at skrive speciale om svensk politisk musik. Resultatet af vores læsning af bogen er dels denne anmeldelse, dels en planlagt studietur til Göteborg, hvor vi forhåbentlig får lejlighed til både at undersøge musikbevægelsen, som den fremstår i dag (Musikens Makt, live-musik, musiker- og musikaktivitetsmiljø) og at få snakket med Johan Fornäs og de andre musikvidenskabsfolk i Göteborg, som arbejder teoretisk med "musikrørelsen".

Lars Ole Bonde, Birgit B. Nilsson, Ansa Lønstrup

Lars Ole Bonde, cand. mag. og gymnasielærer i musik og dansk.

Birgit Bergholt Nilsson, stud. mag. ved Musikvidenskabeligt Institut, Århus Universitet.

Ansa Lønstrup, stud. mag. ved Musikvidenskabeligt Institut, Århus Universitet.